

Uwagi Fundacji Panoptykon w sprawie wykorzystywania bezzałogowych statków powietrznych przez instytucje publiczne

Zainteresowanie cywilnym wykorzystywaniem bezzałogowych statków powietrznych z roku na rok wzrasta. Potencjał tego typu urządzeń dostrzegają również instytucje publiczne różnych szczebli: od policji i straży pożarnej po władze samorządowe. Rozpowszechnienie bezzałogowców rodzi szereg nowych wyzwań, z którymi zmierzyć muszą się nie tylko podmioty odpowiadające za zarządzanie przestrzenią publiczną, korzystające z tego typu urządzeń, ale także społeczeństwo i organy powołane do ochrony praw obywateli.

Zebrane informacje

W ramach szerszego projektu „Państwo a biznes nadzoru. Monitoring praktyk instytucji publicznych”¹, poświęconego komercyjnym narzędziom nadzoru, nabywanym i wykorzystywanym przez instytucje publiczne Fundacja Panoptykon zwróciła się do szeregu instytucji publicznych z wnioskami o informację publiczną dotyczącą posiadania i wykorzystywania przez nie bezzałogowych statków powietrznych, powszechnie określanych mianem dronów.

Wśród zapytanych podmiotów znalazły się władze 48 miast (wszystkich wojewódzkich oraz po 2 powiatowych z każdego województwa), Komendy Głównej Policji i innych służb odpowiedzialnych za zapewnianie bezpieczeństwa i porządków publicznego, Straży Pożarnej, Inspekcji Transportu Drogowego i Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, jak również Państwowego Przedsiębiorstwa Lasy Państwowe SA.

Z uzyskanych informacji wynika, że własnym dronem dysponuje jedno zapytane miasto – Kraków, które wykorzystuje urządzenie do celów promocyjnych oraz kontroli infrastruktury inżynierskiej. Natomiast Katowice i Toruń korzystały z usług zewnętrznych podmiotów wykorzystujących drony na potrzeby promocji miasta². Komenda Główna Policji poinformowała, że dysponuje 1 dronem przeznaczonym do poszukiwania osób zaginionych w terenie otwartym oraz koordynacji i dokumentowania takich działań. Natomiast Żandarmeria Wojskowa posiada 9 urządzeń wykorzystywanych do zobrazowania i utrwalenia obrazu miejsca zdarzenia z powietrza w trakcie czynności oględzin.

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej wskazał, że dysponuje 3 bezzałogowymi statkami powietrznymi. Urządzenia te wykorzystywane są w procesie szkolenia strażaków – operatorów UAV i przewidywane do użytkowania przy pożarach wielkopowierzchniowych,

¹ Realizacja projektu współfinansowana była ze środków Europejskiego Obszaru Gospodarczego w ramach programu „Obywatele dla demokracji” oraz dzięki wsparciu Open Society Foundations.

² Pozostałe 39 miast, które przesłały odpowiedzi na wniosek o udostępnienie informacji publicznej dotyczący wykorzystywania dronów, przecząco odpowiedziało na pytania dotyczące posiadania i korzystania z usług firm oferujących usługi z wykorzystaniem dronów

poszukiwaniu osób zaginionych, ocenie konstrukcji obiektów objętych działania ratowniczymi, działaniach przeciwpowodziowych, rozpoznawaniu zagrożeń przy zdarzeniach z udziałem substancji niebezpiecznych, jak również organizacji ćwiczeń i manewrów. Dronami dysponują również Lasy Państwowe, które wykorzystują je przy szacowaniu szkód wiatrowych w drzewostanach i weryfikują ich przydatność do aktualizacji ortofotomap oraz kontroli prawidłowości rozmieszczenia wież przeciwpożarowych. Prócz własnych bezzałogowców, jednostki organizacyjne Lasów Państwowych testują również usługi podmiotów zewnętrznych do różnych celów związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej.

Straż Graniczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Centralne Biuro Antyterrorystyczne odmówiły udzielenia odpowiedzi na wniosek o informację publiczną obejmujący pytania dotyczące posiadania i wykorzystywania bezzałogowych statków powietrznych powołując się na ochronę informacji niejawnych, dlatego też nie posiadamy informacji o posiadaniu przez te podmioty tego typu urządzeń. Pozostałe zapytane podmioty poinformowały, że nie dysponują dronami.

Zebrane informacje potwierdził, że wykorzystywane urządzenia standardowo wyposażone są kamery umożliwiające obserwację, a w części przypadków rejestrację obrazu. Zapytane podmioty nie zadeklarowały, że wykorzystywane przez nie drony wyposażone są w inne urządzenia takie jak czujniki (np. dymu lub zanieczyszczeń) czy mikrofony. Ponadto żadna z instytucji, która w swojej działalności wykorzystuje bezzałogowe statki powietrzne nie stworzyła wewnętrznej regulacji dotyczącej korzystania z tych urządzeń.

Wnioski:

1. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych

Urządzenia do transmisji obrazu są nieodłącznym elementem bezzałogowców – niezbędnym nie tylko ze względów technicznych do wykonywania lotów, ale także w wielu przypadkach decydujących o ich przydatności. Obserwacja, a w niektórych przypadkach również rejestrowanie obrazu, wiąże się jednak z przetwarzaniem danych osobowych, co może rodzić po stronie podmiotu korzystającego z bezzałogowców obowiązki wynikające z ustawy o ochronie danych osobowych. Obowiązujące i przygotowywane regulacje dotyczące korzystania z bezzałogowych statków powietrznych nie odnoszą się do powyższych kwestii, szczególnie istotnych z punktu widzenia osób, które mogą zostać nagrane z wykorzystaniem drona.

Zbadane instytucje nie deklarowały wykorzystywania dronów wyposażonych w inne niż kamery i rejestratory urządzenia, jednak w najbliższej przyszłości można spodziewać się zmian w tym zakresie. Na rynku oferowane są bowiem drony wyposażone np. w czujniki emisji gazów czy kamery na podczerwień, które mogą okazać się przydatne w pracy instytucji publicznych. Wykorzystywanie dronów z innymi niż zwykłe kamery urządzeniami może również wiązać się z przetwarzaniem danych osobowych (np. głosu), co potwierdza potrzebę systemowego podejścia do kwestii ochrony danych osobowych w związku z wykorzystywaniem bezzałogowców.

Urząd Lotnictwa Cywilnego i Polska Agencja Żeglugi Powietrznej prowadzą kampanie informacyjne dotyczące bezpiecznego latania bezzałogowymi statkami powietrznymi, w których podkreślają potrzebę poszanowania prywatności innych osób. W przypadku sportowego i rekreacyjnego wykorzystywania bezzałogowców działania takie stanowią krok w dobrym kierunku, ponieważ mogą pomóc w uświadamianiu użytkowników dronów. W przypadku wykorzystywania dronów przez instytucje publiczne warto rozważyć dalej idące rozwiązania.

Zgodnie z przygotowywanymi regulacjami dotyczącymi wykorzystywania bezzałogowców do celów innych niż rekreacyjne i sportowe, operatorzy dronów będą musieli odbyć szkolenie i zdać egzamin, by uzyskać świadectwo kwalifikacji. Zagadnienia związane z ochroną danych osobowych powinny zostać włączone w zakres wymaganego szkolenia, sprzyjając budowaniu świadomości przyszłych operatorów dronów. Jednocześnie takie działania mogłyby sprzyjać wzrostowi zaufania społecznego wobec korzystania z bezzałogowców.

2. Wewnętrzne regulacje dotyczące bezzałogowców

Żadna z zapytanych w trakcie trwania monitoringu instytucji nie wskazała, że dysponuje wewnętrznymi regulacjami dotyczącymi wykorzystywania bezzałogowców. Opracowanie i upublicznienie (np. na stronie internetowej) przez instytucje korzystające z bezzałogowców tego typu dokumentów mogłoby sprzyjać nie tylko transparentności ich działania, ale także ograniczać zaniepokojenie społeczne związane z wykorzystaniem tego typu urządzeń.

W wewnętrznych regulacjach powinny znaleźć się informacje o celu i zasadach wykorzystywania bezzałogowców. Kryteria te powinny być następnie wykorzystywane w okresowych audytach przydatności i skuteczności bezzałogowców. W przypadku rejestrowania obrazu lub przetwarzania innych danych osobowych w związku z wykorzystywaniem dronów również informacje wymagane na podstawie ustawy o ochronie danych osobowych (dotyczące administratora danych, celu i zakresie zbieranych danych, okresie ich przechowywania, podmiotach, którym dane będą udostępniane lub kategoriach tych podmiotów oraz uprawnieniach osób, których dane dotyczą), powinny znaleźć się w wewnętrznych regulaminach.

3. Debata publiczna

Rozpowszechnienie dronów rodzi obawy społeczne związane z bezpieczeństwem lotów oraz naruszeniami prywatności, dlatego tak ważne jest by instytucje publiczne, gdy tylko jest to możliwe ze względu na ich charakter i wykonywane zadania, stanowiły wzór przejrzystości w tym zakresie – w jasny sposób informowały o fakcie korzystania z dronów i celach, którym one służą. Jednocześnie konieczna jest szeroka debata publiczna na temat wykorzystywania bezzałogowców przez instytucje publiczne, która rozwiązać może lęki przed dronami, a jednocześnie określić sfery życia społecznego i zastosowania bezzałogowców nieakceptowalne dla większości społeczeństwa. Przeprowadzenie tego typu debaty i radzenie sobie z wyzwaniem zrodzonymi przez rozpowszechnienie bezzałogowców wymagać będzie jednak współpracy pomiędzy organami zajmującymi się lotnictwem i powołanymi do ochrony praw i wolności obywateli.